

А.С.Палякова

ФАРМІРАВАННЕ АСОBY НАСТАУНІКА МУЗЫКІ
У ПРАЦЭСЕ ЗАНЯТКАЎ ПА СПЕЦІНСТРУМЕНЦЕ

Усеагульнасць музычнага выхавання павінна стаць нормай на-
шага грамадства, а для гэтага спатрэбіца добра падрыхтаванія на-
стаунікі музыкі. Вось чаму навучанне студэнта у класе спецінсtru-
мента набывае вялікае значэнне. Сустрэкаючыся з викладчыкамі Ігры
на фартэпіяна два разы на тýдзень у час індывідуальных заняткаў
(акрамя залікаў, экзаменаў, акадэмічных канцэртаў, пазакласных
мерапрыемстваў, наведвання філармоніі і г.д.), студэнт заўсёды
адчувае моцнае фарміруючае ўздзеянне педагога і музыкі.

Працэс прафесійнай падрыхтоўкі студэнта музычна-педагагіч-
нага факультета нэмагчыма разгляднаць у адрыве ал фарміравання
цэласнай асобы, якое ажыццяўляецца па наступных кірунках:

- выхаванне асобы настауніка музыкі, уключаючы фарміраванне светапогляду і маральных якасцяў;
- развіццё волі і харектара лагічных якасцяў студэнта;
- фарміраванне прафесійнай этикі, развіццё умения педагогічных зносян;
- далейшае развіццё цікавасці да працы і умения працаўца;
- фарміраванне эстэтычнага густу студэнта, паглыбленне прафесійнага інтэрэсу да музыкі.

Аналіз дзейнасці педагога па ігры на специфічнай сістэме дапамагае вылучыць два асноўныя напрамкі, па якіх індывідуалізація наставчання дазваляе ў значнай меры палепшыць выхаваўчыя магчымасці фартэпіяннай падрыхтоўкі.

На-першое, у асноўнай сацыяльна-педагагічнай сістэме ВНУ "выкладчык - студэнт" ва узаемаадносіны уступаюць дзве непадобныя асобы з неаднолькавымі ведамі, волытам, з рознай ступенню сацыяльнай сталаасці і г.д.

На-другое, у кожнага студэнта свой узровень школьнай падрыхтоўкі, пэўная ступень развіцця здольнасцяў, індывідуальная будова пляністычнага апарату, г.зн. метадичнага апарату, які прымяняецца педагогам на уроку, павінен быць прыведзены ў адпаведнасць для канкрэтнага навучэнца.

Фарміраваць у студэнта тыя ці іншыя якасці асобы можна толькі тады, калі добра ведаш, як развіваецца пэўная асoba, якога ўзроўню дасягнула у сваім фарміраванні і якія перспектывы яе далейшага росту. Паколькі нельга адмаўляць вядучай ролі настауніка у фарміраванні асобы вучня, то больш перспектыўным з'яўляецца пункт гледжання тых педагогаў, якія сцвярджаюць, што індывідуальныя характеристары навучання ігры на специфічнай сістэме стварае вялікія магчымасці для непасрэднага ўздзеяння выкладчыка на студэнта.

Вялікае значэнне для выхавання студэнта маюць узаемаадносіны з педагогам у працэсе музычнай дзейнасці, якія разглядаюцца педагогічнай і сацыяльнай пісіхалогіяй як асобая форма узаемадзеяння людзей, што уключае ў сябе і абмен інфармацыяй. Менавіта гэтыя дзве характеристыкі - узаемадзеянне і абмен - падкрэсліваюць узаемны актыўныя характеристары зносян, у якіх адначасова злучаюцца працэсы выхавання і самавыхавання. Зносяны дазваляюць педагогу ўадзейнічаць на студэнта без дыктатуры і маралізавання.

На дынамічным індывідуальному уроку ствараюцца аб'ектыўныя прадметы для перажывання студэнтам устойлівых эмоцыйнальных

алчування, якія становяцца асновай фарміравання асабістых якасця чалавека. Такімі прадпасылкамі з'яўляюцца эмацыянальныя кампаненты індывідуальных заняткаў: эмацыянальная насычанасць прадмета дзейнасці (музыкі), эмацыянальныя ўзаемадносіны студэнта і выкладчыка на занятках, эмацыянальная перажыванні студэнтам поспеху або няудачы у вучобе.

Паспяховасць музычна-педагагічнай дзейнасці студэнта залежыць ад распрацуокі індывідуальных праграм. Немагчыма уявіць сабе клас педагога, у якім студэнты выконваюць адну праграму, калі перад імі паставлены адноўлакі выканальніцкія патрабаванні і задачы. Усе студэнты – розныя, і той твор, які можа прынесці карысць аднаму, будзе бескарысны або нават шкодны другому. Педагогу неабходна уважіваць праграмы сваіх студэнтаў, каб кожны прапанаваны для выканання твор нёс па меншай меры дзве функцыі: а) фарміравання пэўных навыкаў музычна-выканальніцкай дзейнасці, замацавання атрыманых ведаў; б) развіцця музычна-педагагічнага мыслення, павышэння эфектыўнасці професійнай падрыхтоўкі будучага настауніка музыкі.

Разгледзім напрамкі работы педагога са студэнтамі ў залежнасці ад іх асабістых якасцяў.

Пеўны тып вышэйшай нервовай дзейнасці кожнага студэнта, яго тэмпераменту патрабуе ад выкладчыка па ігры на спецыінструменце асобых прымёмаў і метадаў уздзеяння. Для студэнта-меланхоліка, напрыклад, супрацьпаказана рэзкасць ва ўзаемадносінах, нават заўлішняя эмацыянальнасць выкладчыка, асабліва у жастах, мове, якія могуць быць успрыяты ім як агрэсіўнасць. У зносінах педагога са студэнтам-флегматыкам павінны пераважаць эмацыянальныя сувязі, паколькі абумоўленую гэтым тэмпераментам згладжаную эмацыянальнасць неабходна пераадолець у працэсе падрыхтоўкі настауніка музыкі.

Найбольшыя цяжкасці для выкладчыка стварае студэнт-халерык, выбуховы характар якога перашкалжае наладжванню роўных, добравычлівых адносін. З такім студэнтам часцей за ўсё узнікаюць канфлікты асабістага плана. Педагогу патрэбны вялікая вытрымка, умение падаўляць бескантрольныя эмоцыі, што узнікаюць у ходзе вучэбна-выхаваўчага працэсу, бо менавіта выкладчык нясе адказнасць за паспяховасць навучання.

Калі ў студэнта сангвінічны тэмперамент, то ўмовы педагогічнай дзейнасці будуць іншыя. Праблем ва ўзаемадносінах тут звычайныя.

чайна не ўзнікае, затое пэўныя ціжкасці паяўляюцца пры згледжванні такіх асаблівасцілі тэмпераменту, як раскіданасць інтэрсау, павярхоунасць зносін, залішняя бесклапотнасць.

Вілікае значэнне у дзейнасці педагога мае улік індывідуальных рыс харектару студэнта ды іх карэкцыя. Педагагічная професія патрабуе не проста актыўнасці, ініцыятывы, а актыўнасці і ініцыятывы, накіраваных на набыванне ведаў ды перадачу гэтых ведаў іншым. Вектар дзеяння названых якасцілі павінен быць сканцэнтраваны не на асобу самога настаўніка музыкі, а ад настаўніка да вучня. Самыя лепшыя чалавечыя якасці ў ходзе професійной падрыхтоўкі набываюць педагогічную афарбоўку.

Педагогі-музыканты А.Дз.Аляксееў, Т.Л.Беркман, Г.М.Ціпін, Н.А.Любамудрава ды інш. звяртаюць увагу на такія рысы харектару студэнтаў, як нясмеласць, сціпласць, сарамлівасць, і рэяць адносіцца да гэтых людзей з асаблівым клопатам, адзначаюць усё становічае, падкрэсліваюць магчымасць выпраўлення недахопаў, "выкарыстоўваць самую малую удачу вучня у перадоленні эмаяціональнай скаванасці для умацавання ў ім пачуцця упэўненасці у сваіх сілах".

Развіваючы, фарміруючы актыўнасць, самастойнасць, педагогі-музыканты рэкамендуюць ставіць студэнтаў у такія умовы, калі яны павінны будуць паставіць прайяўляць гэтую якасці. Умелы падбор праграмы дапамагаюць раскрыцца, развіць эмоцыі і пачуцці тым студэнтам, якія пры выкананні іншага твора не праявілі б тонкасці і сардзечнасці, энергіі і рагущасці.

Педагог-інструменталіст у сваёй працы заусёды абапіраецца на вопыт студэнта, на дасягнутую ступень музычнага, у прыватнасці фартэпіяннага, развіцця пры выкарыстанні разнастайных форм і метадаў работы, пры падборы педагогічнага рэпертуару. Прафесійнае фарміраванне і далейшае развіццё асобы будучага настаўніка музыкі патрабуець усімернага назапашвания вопыту музычнага успрымання ды пашырэння жыццёвага і педагогічнага яго вопыту.

Часта ўзнікае такая сітуацыя, калі студэнт у сваёй ранейшай падрыхтоўцы не меў магчымасці далучыцца да розных жанраў і форм фартэпіяннага мастацтва. При адсутнасці ў яго воглату выканання, напрыклад, сучаснай музыкі або формы ронда, поліфанічнага цыклу педагог вымушшаі адаптаваць прыёмы, формы і методы работы у класе, каб хутчэй нагнаць прапушчанае: выкарыстаць чытанне з ліста,

¹ Алексеев А.Д. Методика обучения игре на фортепиано. М., 1961. С. 75.

аскізнае развучванне з мэтай выпрацоўкі неабходных навыкаў і пашырэння вопыту студэнта.

Адным з вядучых пазнавальных працэсаў з'яўляецца запам'яннне. Памяць кожнага студэнта мае свае асаблівасці, якія дыктуюць педагогу стратэгію і тактыку работы над творам. Калі у студэнта пераважае вобразна-слыхавая памяць, то музычны твор звычайна хутка завучваецца на памяць, што не выключае цяжкасці пры дасягненні патрабнага тэмпавага і тэхнічнага узроўню. Тактыкай працы з такім студэнтам у першую чаргу прадугледжваецца выпрацоўка тэхнічных приёмаў выканання. Пакуль замацуюцца маторна-рухальныя рэакцыі, твор ужо запомніцца.

Калі маторна-рухальная памяць з'яўляецца вядучым кампанентам, работа над вобразнасцю, давядзенне да конкретнага узроўню можа выклікаць пэўныя цяжкасці, бо уключэнне логікі і строгага слыхавога кантролю пагражает стратай тэксту, які грунтуюцца на маторыцы. У такім выпадку метаэзгодна адразу ж завучваць твор на памяць, апіраджваючы выпрацоўку маторных рэакций. Прымушаючы працеваць іншыя віды памяці студэнта: вобразна-слыхавую, лагічную – мы тым самым умацоўваем іх і з першых дзён работы рыхтуем выканаўцу да слыхавога кантролю на эстралзе.

Такім чынам, улік індывідуальных асаблівасцяў студэнтаў дапамагае фарміраваць асобу будучага настаўніка музыкі, высокапрафесійнага, здольнага вырашыць складаныя задачы музычнай адукацыі падрастаючага пакалення.